

unicef 
BM Çocuk Fonu



Belarus Cumhuriyeti
Sağlık Bakanlığı



unicef 
BM Çocuk Fonu

BM Çocuk Fonu (UNICEF)
Belarus Cumhuriyeti Temsilciliği
e-posta: unicef@tut.by

ÇOCUĞUN KİŞİLİĞİNİN OLUŞUMUNDA PROTESTO TEPKİLERİ

Bir çocuğun bir birey olarak oluşumu ailede başlar. Burada çocuk ilk kez etrafındaki gerçeklikle etkileşime girmeye, ona karşı tutumunu oluşturmaya başlar. Bir çocuğun ilk etkileşime girdiği kişiler ebeveynleridir.

Birçok ebeveyn, çocuklarının aniden yemek yemeyi reddettiği, bir şeyler giydiği, kaba davrandığı, bir şey satın almayı talep ettiği veya görünürde bir neden olmaksızın aniden içine kapandığı, sinirlendiği durumlarla karşılaşmıştır. Koşullar hızla geçer veya bir süre devam eder. Bunun nedenleri neler olabilir ve bu davranışa nasıl karşılık verilmeli?



1 yaş krizi. Bebeklik ile erken çocukluk dönemleri arasındaki geçiş dönemi genellikle 1 yaş krizi olarak adlandırılır. Her gelişimsel kriz gibi bu da bağımsızlığın artması, karşı tepkiye yönelik duygusal tepkilerin ortaya çıkmasıyla ilişkilidir (duygulanım, öfke, sevinç, korku vb. gibi kısa süreli güçlü ve şiddetli bir duygudur). Bir çocuğun duygusal patlamaları genellikle yetişkinler onun isteklerini, sözlerini, jestlerini ve yüz ifadelerini anlamadıklarında veya anladıkları hâlde ne istediğini yerine getirmediğinde ortaya çıkar. Bir yaşında bebek, evin etrafında bağımsız olarak yürümeye başlar, onun için yasak ve tehlikeli nesnelerin aralığı artar. Bir sonraki "hayır" kelimesinde bazı çocuklar ağlarlar, kendilerini yere atarlar, elleri ve ayaklarıyla vururlar. Çoğu zaman bir çocukta güçlü duygusal tepkilerin ortaya çıkması, ailede belirli bir yetiştirme tarzıyla ilişkilidir: Bu, ya bağımsızlığın en küçük belirtilerine bile izin vermeyen aşırı baskı ya da yetişkinlerin taleplerindeki tutarsızlıktır, bugün mümkünken yarın imkânsızdır ya da büyükanne ile mümkündür, ancak hiçbir durumda babayla mümkün değildir.



NASIL YARDIM EDİLİR?

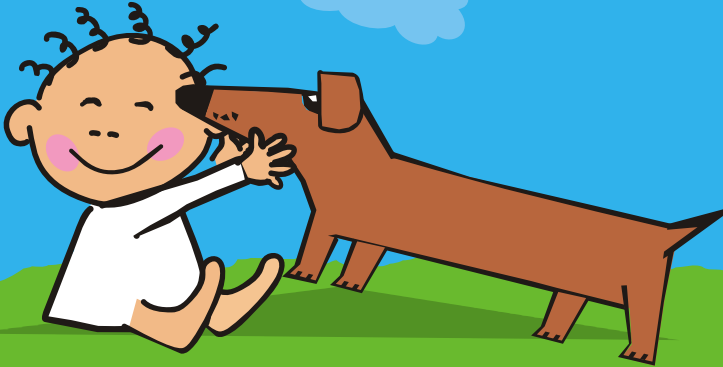
Çocuğunuzla "yeni" bir ilişki kurmaya çalışın. Ona biraz özerklik verin (yani kabul edilebilir sınırlar dahilinde eylemlerinde daha fazla özgürlük), her şeyi yasaklamayın. Yakın yetişkinlerin sabır ve tahammülü krizi yumuşatır, çocuğun gerginlikten kurtulmasına, akut duygusal tepkilerden uzaklaşmasına yardımcı olur. Huysuz bir çocuğun dikkatini, ilgisini çeken aktivitelere yöneltin.

3 yaş krizi. Üç yaşına geldiğinde "ben" zamiri ortaya çıkar. Çocuk sadece kendi benliğinin değil, aynı zamanda "Ben iyiyim.", "Ben çok iyiyim.", "Ben iyiyim ve daha fazlası yok." bilincini de geliştirir. Çocuk, "Ben kendimim" diyerek dünyada harekete geçmeye ve onu değiştirmeye çabalar. Erken çocukluk dönemi ile okul öncesi dönem arasındaki sınır olan 3 yaş krizi, bir çocuğun hayatındaki en zor zamanlardan biridir. Bu, kişinin kendisini başkalarının dünyasından ayırma krizidir. Yetişkinlerden ayrılan çocuk, onlarla yeni ve daha derin bir ilişki kurmaya çalışır.

Çocuğun bağımsızlığı ve aktivitesi artar, bu da ebeveynlerin ve sevdiklerinin zamanında değişiklikler yapmasını gerektirir.

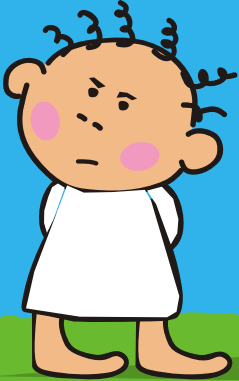
ARAŞTIRMACILAR 3 YAŞ KRİZİNİN 7 ÖZELLİĞİNİ ŞÖYLE TANIMLAMAKTADIR:

1. Negativizm. Çocuk, bir yetişkinin talebine veya isteğine olumsuz tepki verir. Sırf bir yetişkin tarafından kendisine teklif edildiği diye yapmaz. Eylemin ana nedeni tam tersini yapmaktır.



2. İnatçılık. Bu, bir şeyi gerçekten istediği için değil, bir yetişkine söylediği ve onun fikrinin dikkate alınmasını talep ettiği için ısrar eden bir çocuğun tepkisidir. İnatçılık, bir çocuğun istediği şeyi elde etme konusundaki ısrarı değildir. İnatçı bir çocuk çok istemediği, hiç istemediği ya da uzun süredir istemediği şeylerde ısrar eder.

3. İnatçılık belirli bir yetişkine karşı değil, erken çocukluk döneminde geliştirilen ilişkiler sistemine, ailede kabul edilen yetiştirme normlarına karşıdır. Çocuk kendi isteklerinde ısrar etme eğilimindedir ve başkaları tarafından sunulan ve yapılan her şeyden memnuniyetsizlik duyar. "Yok artık!" - bu tür durumlarda en yaygın tepkidir.



4. Bağımsızlık eğilimi açıkça ortaya çıkar: Çocuk her şeyi kendisi yapmak ve karar vermek ister. Genellikle çocuğun yetenekleri için yetersizdir ve yetişkinlerle ek çatışmalara neden olur. Kriz zamanlarında, artan bağımsızlık eğilimi inatçılığa yol açar.

5. Protesto-İsyan. Bazı çocuklarda ebeveynlerle çatışmalar düzenli hâle gelir, yetişkinlerle sürekli bir savaş hâlindeymiş gibi görünürler. Tek çocuklu bir ailede despotizm kendini gösterebilir. Çocuk, ne yiyip ne yemeyeceğini, annenin evden çıkıp çıkamayacağını vs. dikte ederek etrafındaki yetişkinler üzerindeki gücünü katı bir şekilde sergiler.

6. Ailede birden fazla çocuk varsa genellikle despotluk yerine kıskançlık ortaya çıkar: Aynı iktidar eğilimi, aile içinde neredeyse hiçbir hakkı olmayan diğer çocuklara karşı kıskanç, hoşgörüsüz bir tutumun kaynağı olarak işlev görür... Genç despotun görünümü.



7. Değersizlik. Çocuğun gözünde daha önce tanıdık, ilginç ve sevilen şey değersizleştirilir. Üç yaşındaki bir çocuk küfür etmeye başlayabilir (eski davranış kuralları değersizleştirilir), yanlış zamanda verilen favori bir oyuncakçı atabilir veya kırabilir, vb.

NASIL YARDIM EDİLİR?

Bağımsızlığı teşvik edin, çocuğunuzun inisiyatifini destekleyin. Yapılan şeyler için övgüde bulunduğunuzdan emin olun (yerleri paspaslamak, oyuncakları veya bulaşıkları kendilerinden sonra yerine koymak vb.); yeniden yapmanız, yeniden yıkamanız gerekse bile!

Eğer bir çocuk çivi çakmak istiyorsa ve eline bir çekiç almışsa bu isteğinden dolayı onu övün ve çivi çakabileceği bir şey verdiğinizden emin olun. Yeni mobilyalarınıza yapmasını beklemeyin! Ama başaramasanız bile, durun ve çocuğunuza bağırıp bağırmanın gerektiğini düşünün! Mobilyalar sonsuza kadar dayanmaz ve kesinlikle bir çocuk için, sizin için olduğu kadar değerli değildir. Onun için en değerli şey, sizinle tartışsa bile siz ve ona olan sevginizdir!

7 yaş krizi. Bir çocuk okula ne zaman başlarsa başlasın, 6 ya da 7 yaşında, gelişiminin bir noktasında başka bir kriz yaşar. Çocuk, sosyal ilişkiler dünyasındaki yerinin farkına varır. Yetişkinler tarafından çok değer verilen eğitim performansı ile ilişkili yeni bir sosyal konumun, bir okul çocuğunun konumunun anlamını keşfeder. Değerler yeniden değerlendirilir. Eğitim faaliyetleriyle ilgili olanlar (öncelikle notlar) değerli bulunurken, oyunla ilgili olanlar daha az önemlidir. Çocuk, çocuksu benliğini kaybetmeye ve davranışlarında çocuksu benliğini yitirmeye başlar.



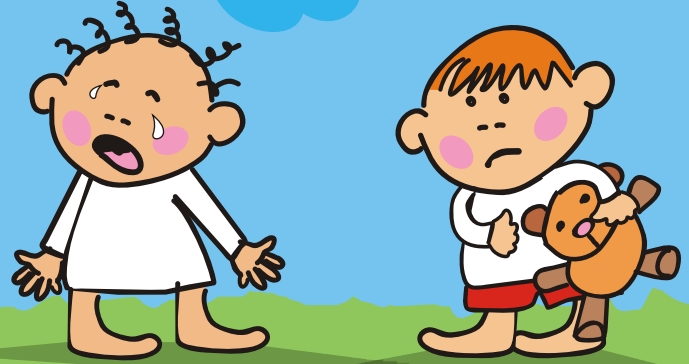
Her zaman yakınında olmaya çalışın; çocuğunuzun bahçede, sınıfta olup bitenlerle ilgili size anlattıklarını dinleyin. Durumdan bir çıkış yolu bulmak için birlikte çalışmaya çalışın. Heveslilik, beceriklilik ve sabır için övgü verin. Ev ödevlerinde yardım edin. Başarılarına ve başarısızlıklarına içtenlikle ilgi gösterin.

ÇOCUKLARDA PROTESTO TEPKİLERİ NELERDİR?

Bir çocuğun zihinsel gelişimi, diğer insanlarla sürekli iletişim olmadan mümkün değildir. Ancak ne yazık ki bazen bir çocuğa başkaları tarafından kötü muamele edilmesi, çocuğun ruh hâlinde rahatsızlıklara yol açabilir. Bir çocuk incitildiğini veya çıkarlarının ihlal edildiğini hissederse ağlayarak, kapıyı çarparak, bir oyuncuğı kırarak, bizimle konuşmayarak vb. tepki verebilir. Bu tür reaksiyonlar tüm çocuklarda görülür; hızla geçer, çocuğun sağlığını ve davranışlarını bir bütün olarak etkilemez ve karakterolojik olarak adlandırılır. Peki ya bu tepkiler sıklaşırsa, evde ve okulda tekrarlanırsa, uyku ve iştahı bozarsa, çocuğun çocuk kolektifine uyumunu etkilerse?

İsrarla devam ettirilmesi hâlinde kişilik oluşumu bozukluklarına yol açabilecek en sık görülen tepki türlerini tanıyabilmek önemlidir.

Protesto tepkileri oldukça yaygındır. Fiziksel cezaya, hakarete, ebeveynlerin boşanmasına, üvey babanın veya 2. bir çocuğun aileye katılmasına, aile içi kavgalara, bir öğretmenin kaba tutumuna vb. tepki olarak ortaya çıkarlar.



Bazen protesto tepkileri aktiftir.

Çocuklar saldırganlaşır, kabalılaşır, her şeyin tam tersini yaparlar. Ebeveynler kardeşlerini kendilerinden daha çok sevdiklerini vurgularlarsa çocuk, kardeşinin eşyalarını ve oyuncaklarını kırabilir ve onlara zarar verebilir. Çocuğun öfkesi ilk başta sadece suçluya yönelik daha sonra diğer insanlara da yayılabileceği unutulmamalıdır.

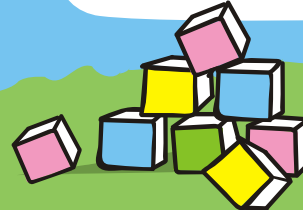
Çocukların kendi çıkarları için aktif mücadeleden çekildikleri pasif protesto tepkileri de vardır. Bu gibi durumlarda, cezalandırıldıkları evden, sürekli azarlandıkları anaokulundan veya okuldan kaçarlar, ebeveynlerinin elinden yemek yemeyi reddederler ve bazen kendilerine zarar verme girişiminde bulunurlar. Alt sınıflarda, bir öğretmenin kabalığına tepki olarak, çocuklar yetimhaneye veya yatılı okula yerleştirildiklerinde, derslerinde başarısız olduklarında veya fiziksel engelleri olduğunda tüm taleplerinden tamamen vazgeçebilirler.



Çocuklar bazen sokakta ve evde iyi konuşurken, okulda konuşmayı bırakırlar. Bu tepkiler, başarısızlık tepkileri olarak adlandırılır. Çocuklar daha sonra pasif, inisiyatiften yoksun ve neşesiz hâle gelirler.

Bazen gerçek ya da algılanan eksikliklerini telafi etmeye çalışırlar. Böylece utangaç, çekingen olanlar, utangaçlıklarını gizlemek için meydan okurcasına ve cesurca davranmaya başlarlar. Fiziksel olarak zayıf çocuklar, fantezilerinde kendilerini cesur ve güçlü çete liderleri olarak hayal ederler. Bu tür olaylara telafi ve aşırı telafi reaksiyonları denir.

Taklit tepkisi başkalarını taklit ederek ifade edilir. Çocuğun idealinin olumlu bir kahraman olması iyidir. Ancak bazen antisosyal davranışları olan bir genç rol model olarak seçilir; o zaman küfür, sigara, içki, cinsel ilişki ve hırsızlık öğrenilir.



Ebeveynler çocukların acı verici tepkiler verebileceğini öngörmeli ve çocukta duygusal travmaya yol açmamak için davranışlarını önceden planlamalıdır. Acı verici reaksiyonlar meydana geldiğinde, herhangi bir şey yapmadan önce bunların nedenini anlamaya çalışmalısınız. Eğitim önlemleri genellikle yeterlidir.

Bu tepkilerin patolojik hâle gelmemesini ve hatta "karakter hastalığına" daha da dönüşmesini önlemek için ebeveynlerin bunların varlığını bilmeleri, çocukta nasıl ve ne ölçüde ifade edildiklerini gözlemlemeleri, pedagojik önlemler istenmeyen gelişimlerini önleyebileceğinden, eğitim çalışmalarında bunu dikkate almaları gerekir:

- Bir çocuğun olgunlaşmasının farklı aşamalarında bağımsızlık arzusunu dikkate almak, onu "yetişkin" sorunlarının çözümüne dâhil etmek, ona danışmak ve ona kendisi ve akrabaları, katıldığı kolektifin işleri vb. için kişisel ve giderek artan sorumluluk almayı öğretmek gerekir;
- Oğlunuzun veya kızınızın arkadaşları uzaklaştırılmamalı, birbirleriyle olan ilişkilerinin doğası hakkında fikir sahibi olmak ve ilişkilerini doğru yönde etkilemek için size yaklaştırılmalıdır: İstenmeyen "idealler" yavaş yavaş çürütülmeli ve farklı bir davranış "imajı" sunulmalıdır;

- Bir çocuğun her şeyden önce ailede öğrendiğini düşünürsek gelecekte çocuklarımızın olmasını istediğimiz gibi olmaya çalışmak muhtemelen faydalı olacaktır: Başkalarını dinlemeyi öğrenmek, daha yumuşak ve daha hoşgörülü olmak. Bizi gerçekten engelleyen veya gerekli olmayan bazı alışkanlıklardan veya niteliklerden vazgeçmemiz gerekebilir. Ancak tüm bunlar ihtiyatlı, özenli, nazik ve incelikli bir şekilde yapılmalıdır. Ebeveynlerin kararlı bir şekilde harekete geçmesi ancak aşırı durumlarda haklı görülebilir. Pedagojik önlemler başarısız olursa bir çocuk psikoloğu, psikoterapist veya psikiyatriste danışmakta fayda vardır.

Kaynaklar:

1. D.B. Elkonin, Çocuk Psikolojisi, - M.: "Akademi", 2005.
2. T.D. Martinkovskaya, T.M. Maryutina, T.G. Stefanenko ve diğerleri. Gelişim Psikolojisi, - M.: "Akademi", 2007.
3. A. İ. Zakharov. Çocuklarda nevroz. — SPb.: "Delta", 1996.

SAĞLIK KURUMU

"Şehir Klinik Çocuk Psikiyatri Dispanseri"
Psikologu **Gubkin V. Yu.**

